

РЕГУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПИТАНЬ-ПРИВІТАНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядається стадія встановлення мовленнєвого контакту. Визначаються функціонально-семантичні особливості питань-привітань як засобу організації діалогічного дискурсу. Питання-привітання регулюють хід інтеракції, забезпечують зворотний зв'язок у процесі спілкування.

Ключові слова: фатичний дискурс, мовленнєвий контакт, питання-привітання, десемантизація.

Дослідженню фатики, зокрема фатичної функції мови й фатичного дискурсу, присвячена ціла низка праць вітчизняних і зарубіжних лінгвістів [5; 6; 9 та ін.], адже "роль фатики в житті соціуму є не тільки великою, але й унікальною (і це є особливо важливим) стосовно інших, природних і модульованих, семіотичних систем світу" [1, с. 157]. Фатична функція спрямована на контакт як фізичний план і психологічний зв'язок між адресантом та адресатом, які зумовлюють можливість встановлення та підтримання комунікації [6, с. 198]. Будь-яке спілкування обмежене з двох боків фрагментами, що виконують фатичну функцію [2, с. 73]: це стадії встановлення і завершення мовленнєвого контакту. Фатичні фрагменти спілкування є настільки кодифікованими й наповненими усталеними мовленнєвими кліше, що обмін інформацією в них майже дорівнює нулю, тобто єдиною їх метою є підтримання мовленнєвого контакту, створення самої можливості подальшого обміну інформацією. Порівняно зі стадією завершення мовленнєвого контакту стадія встановлення мовленнєвого контакту характеризується більшою варіативністю різноманітних сценаріїв розвитку подій і, відповідно, більшим набором формул мовленнєвого етикету та шаблонних фраз, до яких відносимо питання-привітання.

Питання-привітання належать до контактовстановлюючих засобів мови і є універсальним компонентом будь-якого комунікативного акту, інтродукцією до подальшої розмови. Об'єктом нашого дослідження є питання-привітання, що вживаються з метою встановлення мовленнєвого контакту та реалізують фатичну метакомунікацію в сучасному англomовному діалогічному дискурсі. Регулятивний потенціал питань-привітань в діалогічному дискурсі співрозмовників як предмет дослідження є актуальним у контексті антропоцентричної парадигми лінгвістичного знання, в якій увагу зосереджено на висвітленні присутності суб'єкта в мовленні. Мета цієї

статті – розглянути як встановлюється мовленнєвий контакт між співрозмовниками за допомогою питань-привітань. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: визначити функціонально-семантичні особливості питань-привітань, виявити їх спроможність виражати певні прагматичні наміри комунікантів.

Питання-привітання є найбільш частотним та усталеним, але одночасно найбільш складним у функціональному аспекті типом додаткового привітання [2, с. 81]. Е. Гоффман називає питання-привітання ритуальною дужкою (ritual bracket) [10, с. 79], за якою розпочинається обмін пропозиційально значущою інформацією [9, с. 217]. Формули питань-привітань традиційно поділяються на три групи: формальні, нейтральні та неформальні. До формальних питань-привітань відносять формулу *How do you do?*. До нейтральних питань-привітань належить формула *How are you?*. Набір неформальних питань-привітань складають висловлення типу *How ya doin'?* *How are things going?* *So how's it going?* *How are you getting on?* *Are you alright?* *You're okay?* *You okay?* *You doing okay?* *How do you feel?* *How you feeling?* *So how's it feel?* *Hey, how've you been?* *How've ya been?* тощо.

Питання-привітання зазвичай вживаються слідом за основними вітаннями:

(1) Wills: *Hello, Celia.*

Celia: *How are you this evening, sir?*

Wills: *I've been worse* (Autumn in New York).

Питання-привітання можуть супроводжувати (2) основні привітання або замінювати (3) їх у випадку, коли співрозмовники підтримують постійні та неформальні стосунки:

(2) Abe: *Hey, Kelly.*

Kelly: *Hey dad. How you feeling?*

Abe: *Not bad* (The Battle of the Shaker Heights).

(3) An old man enters.

Old man: *How are you today, Mary?*

Old Woman: *Let's see... Still dying, Howard* (Eternal Sunshine of the Spotless Mind).

Питання-привітання виконує подвійну ілюкутивну функцію, як це видно із самої назви [2, с. 81-82]. Воно являє собою 1) питання, що потребує відповіді у формі ствердження; 2) продовження привітання. Тобто два ілюкутивні складники питання-привітання є змішаними, і підсилення одного з них залежить від наступних умов:

а) ситуації, в якій вживається питання-привітання. Якщо питання-привітання типу *So how's it feel?*, *How are you feeling?* вимовляються в кабінеті лікаря, то це швидше за все інформативно-пошукові питання, а якщо під час короткочасної зустрічі знайомих на вулиці, то привітання;

б) формулювання. Значення питання набагато сильніше виявляється під час вживання питань-привітань типу *How do you feel?*, *Are you alright?*, аніж під час вживання питань-привітань типу *How you doin', buddy?*, *How's it going?* тощо. Просодичне оформлення висловлення і невербальна поведінка мовця також можуть зіграти свою роль: питання-привітання є інформативно-пошуковими в першому випадку і контактно-пошуковими в другому випадку;

в) задалегідь відомої комунікантам інформації. Якщо адресат переживає сімейну кризу чи має проблеми зі здоров'ям, і цей факт є відомим адресантові, то

питання-привітання швидше за все буде сприйнятим слухачем як інформативно-пошукове питання.

Висловлення типу *How's everything?*, *How are you?* є питаннями лише за формою, а за змістом вони являють собою вітання. Питання-привітання є засобом виявлення уваги до комуніканта [7, с. 82;]; демонстрацією увічливої зацікавленості, що не потребує задоволення [5, с. 34]. Інакше кажучи, питання-привітання є сигналами визнання адресата, а не запитом інформації про реальний стан справ чи здоров'я співрозмовника, тому що в умовах фатичного етикетного дискурсу розповідь у подробицях про всі свої справи і новини була б недоречною. В якості прикладу розуміння питання-привітання у буквальному значенні наводиться старий жарг:

(4) A: *How are you?*

B: *I have bursitis; my nose is itching; I worry about my future; and my uncle is wearing a dress these days* [7, с. 82].

Найбільш десемантизованою формулою питання-привітання є висловлення *How do you do?*, що використовується під час ситуації “знайомство через посередника” і може бути адресованим будь-якому потенційному співрозмовникові незалежно від ознак соціального контакту (вище – нижче – рівний, знайомий – незнайомий – недостатньо знайомий). Конвенціональною відповіддю на дане висловлення є також формула *How do you do?*. Наприклад:

(5) Willie: *This is my wife, Lucy, Mr. Burden.*

Jack: *How do you do?*

Lucy: *How do you do?*

Willie: *That's my pa (All the King's Men).*

Розглянемо можливі відповіді на питання-привітання. Існують певні усталені правила відповіді на питання-привітання. Відповідь на питання-привітання повинна бути короткою і оптимістичною, а не довгою та неоптимістичною, незалежно від реального стану справ співрозмовника, що свідчить про її десемантизацію. Наприклад:

(6) Wills: *How are you, Melissa?*

Melissa: *Fine, Mr. Keane* (Autumn in New York).

Висловлення *Fine* є конвенціональною відповіддю на питання-привітання, що відповідає очікуванням співрозмовника й відображає оптимістичне бачення світу, оскільки “Будьте оптимістом” (“Be optimistic”) [8, с. 126] є однією з найважливіших стратегій Принципу Ввічливості англіїців.

Неоптимістична відповідь на питання-привітання, хоча і є небажаною, виражає запрошення до продовження розмови [2, с. 85; 3, с. 185]. Неоптимістична відповідь може прозвучати у випадку, коли комуніканти перебувають у близьких стосунках. Вона вживається тоді, коли на це є вагома причина: проблеми адресата зі здоров'ям є настільки серйозними, що їх неможливо приховати від рідних або проблеми адресата є відомими співрозмовникові, тому немає сенсу їх утаювати. Проте здебільшого мотивом уживання неоптимістичної відповіді є бажання адресата розповісти адресантові про свої біди і викликати співчуття. Наприклад:

(7) Rose: *Edith. How are you?*

Edith: *Oh Rose. Things are not well.*

Rose: *I heard about the cancer* (50/50).

Наступною можливою реакцією на питання-привітання є формула вдячності (*Thank you/Thanks*), яка уподібнює питання-привітання (а саме знак інтересу та співучасті, що міститься в ньому) подарунку [2, с. 86]. В англомовному дискурсі вираження вдячності у відповідь на питання-привітання про стан здоров'я співрозмовника є характерним для формальних комунікативних ситуацій типу

(8) *Susie: Good morning Lady Thatcher. Are you alright? How are you feeling?*

Margaret: I'm fine, thank you Susie (The Iron Lady).

За питанням-привітанням може слідувати запит про стан справ у відповідь. Тобто питання-привітання можуть являти собою мінімальну діалогічну єдність або суміжну пару, що складається з двох однотипних висловлень, кожне з яких вимовляється комунікантами по чергово, як у прикладі (9). Е. Майол і Д. Мілстед застерігають: "У відповідь на стереотипне привітання "Як справи?" необхідно сказати "А у Вас як?" – і все. – Ритуал завершився... Іноземці, які вважають, що висловлення "Як справи?" – це питання, на яке необхідно обов'язково відповісти, завжди викликають в англіїців деяку неприязнь і відчуження" [4, с. 29].

(9) *Wills: How are you?*

Melissa: How are you, sir? (Autumn in New York)

Таким чином, основне призначення питань-привітань полягає у виявленні сприятливого впливу на емоційний стан адресата. Обмін питаннями-привітаннями забезпечує встановлення мовленнєвого контакту, і сигналізує про те, що комуніканти готові вислухати один одного.

Література

1. *Винокур Т. Г.* Говорящий и слушающий: варианты речевого поведения / Т. Г. Винокур. – М. : Наука, 1993. – 214 с.
2. *Власова А. Н.* Речевые клише французской разговорной речи в коммуникативно-прагматическом аспекте (фреймы фрагмента входа в общение): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / А. Н. Власова. – Нижний Новгород, 2008. – 177 с.
3. *Ларина Т. В.* Категория вежливости и стиль коммуникации. Сопоставление английских и русских традиций / Т. В. Ларина. – М. : Языки славянских культур, 2009. – 512 с.
4. *Майол Э.* Эти странные англичане / Э. Майол, Д. Милстед; [пер. с англ. И. Тогоевой]. – М. : Эгмонт Россия Лтд., 2001. – 72 с.
5. *Чхетиани Т. Д.* Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации (на материале английского языка): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Чхетиани Т. Д.. – К., 1987. – 203 с.
6. *Якобсон Р.* Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм "за" и "против". – М. : Прогресс, 1975. – С. 193 – 230.
7. *Berger C. R.* Language and Social Knowledge: Uncertainty in Interpersonal Relations / Charles R. Berger, James J. Bradac. – L. : Hodder Arnold, 1992. – 160 p.
8. *Brown P.* Politeness: Some Universals in Language Usage / Penelope Brown, Stephen Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 345 p.

9. *Coupland J.* "How Are You?": Negotiating Phatic Communion / Justine Coupland, Nikolas Coupland, Jeffrey D. Robinson // *Language in Society*. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – N 21. – P. 207 – 230.

10. *Goffman E.* *Relations in Public: Microstudies of the Public Order* / Erving Goffman. – New Jersey : Transaction Publishers, 2009. – 396 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

50/50 (2011) by Jonathan Levine. – <http://www.movie2k.to/50-50-watch-movie-1227142.html>

All the King's Men (2006) by Steven Zaillian. – <http://www.solarmovie.eu/watch-all-the-king-s-men-2006.html>

Autumn in New York (2000) by Joan Chen. – <http://www.solarmovie.eu/watch-autumn-in-new-york-2000.html>

Eternal Sunshine of the Spotless Mind (2004) by Michel Gondry. – <http://www.solarmovie.eu/watch-eternal-sunshine-of-the-spotless-mind-2004>.

The Battle of the Shaker Heights (2003) by Efram Potelle, Kyle Rankin. – <http://www.solarmovie.eu/watch-the-battle-of-shaker-heights-2003.html>

The Iron Lady (2011) by Phyllida Lloyd. – <http://www.iwannawatch.net/2012/01/the-iron-lady-2011/>

Grabovska I. V. Regulative Potential of Interrogative Greetings in English Dialogic Discourse

The article focuses on the initial stage of speech contact. The paper examines functional and semantic peculiarities of interrogative greetings as means of organization of dialogic discourse. Interrogative greetings regulate the flow of interaction, contribute to the realization of communicative feedback.

Keywords: phatic discourse, verbal contact, question-and-greeting, desemantizatsiya.

Грабовская И. В. Регулятивный потенциал вопросов-приветствий в англоязычном диалогическом дискурсе

В статье рассматривается стадия установления коммуникативного контакта. Определяются функционально-семантические особенности вопросов-приветствий как средства организации диалогического дискурса. Вопросы-приветствия регулируют ход интеракции, способствуют осуществлению обратной связи в процессе общения.

Ключевые слова: фатический дискурс, речевой контакт, вопрос-приветствие, десемантизация.